

Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU34

Offentlig upphandling

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkanden i motioner som bl.a. handlar om tillämpningen av regelverket om offentlig upphandling, sociala kriterier, djurskydd, livsmedelsproduktion och innovations- och funktionsupphandling. Motionsyrkandena avslås med hänvisning till pågående arbete.

Samtliga motionsyrkanden är i form av tillkännagivanden.

I betänkandet finns 12 reservationer (M, SD, C, V, KD och L).

Behandlade förslag

Cirka 40 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Tillämpningen av LOU	7
Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer	13
Djurskydd och livsmedelsproduktion	20
Miljökrav	21
Innovations- och funktionsupphandling	26
Skatteetiska krav	29
Antal underleverantörer	30
Smakprovning	31
Reservationer	34
1. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer, punkt 2 (KD)	34
2. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer, punkt 2 (L)	35
3. Små och medelstora företag, punkt 3 (C)	36
4. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (SD)	37
5. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (C)	37
6. Miljökrav, punkt 5 (M)	38
7. Miljökrav, punkt 5 (SD)	39
8. Miljökrav, punkt 5 (KD)	40
9. Innovations- och funktionsupphandling, punkt 6 (M)	41
10. Innovations- och funktionsupphandling, punkt 6 (KD)	41
11. Skatteetiska krav, punkt 7 (V)	42
12. Antal underleverantörer, punkt 8 (V)	43
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	44
Motioner från allmänna motionstiden 2018/19	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillämpningen av LOU

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:848 av Betty Malmberg (M) yrkande 4,

2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkandena 1, 4 och 6–9,

2018/19:1572 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkandena 1 och 2,

2018/19:2191 av Lars Mejern Larsson och Mikael Dahlqvist (båda S) och

2018/19:2384 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkandena 1 och 2.

2. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:2027 av Azadeh Rojhan Gustafsson m.fl. (S) yrkande 4,

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 3,

2018/19:2690 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 4–7 och

2018/19:2822 av Jakob Forssmed (KD) yrkande 2.

Reservation 1 (KD)

Reservation 2 (L)

3. Små och medelstora företag

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:595 av Margareta Cederfelt (M),

2018/19:778 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 2,

2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkandena 3 och 5 samt

2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkandena 14 och 15.

Reservation 3 (C)

4. Djurskydd och livsmedelsproduktion

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:264 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,

2018/19:334 av Markus Wiechel och Richard Jomshof (båda SD) yrkande 1,

2018/19:2400 av Sofia Nilsson och Eskil Erlandsson (båda C),

2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkandena 34 och 42 samt

2018/19:2549 av Rickard Nordin (C).

Reservation 4 (SD)

Reservation 5 (C)

5. Miljökrav

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:981 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 6,
2018/19:2298 av Elisabeth Falkhaven och Lorentz Tovatt (båda MP),
2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 10,
2018/19:2733 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 6,
2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP) yrkande 5 och
2018/19:2895 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 6 (M)

Reservation 7 (SD)

Reservation 8 (KD)

6. Innovations- och funktionsupphandling

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkande 2,
2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 24 och
2018/19:2913 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 13.

Reservation 9 (M)

Reservation 10 (KD)

7. Skatteetiska krav

Riksdagen avslår motion

2018/19:237 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 9.

Reservation 11 (V)

8. Antal underleverantörer

Riksdagen avslår motion

2018/19:383 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6.

Reservation 12 (V)

9. Smakprovning

Riksdagen avslår motion

2018/19:1580 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkande 3.

Stockholm den 26 mars 2019

På finansutskottets vägnar

Fredrik Olovsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Olovsson (S), Elisabeth Svantesson (M), Gunilla Carlsson (S), Edward Riedl (M), Oscar Sjöstedt (SD), Adnan Dibrani (S), Jan Ericson (M), Dennis Dioukarev (SD), Ingela Nylund Watz (S), Jakob Forssmed (KD), Ingemar Nilsson (S), Johan Pehrson (L), Sven-Olof Sällström (SD), Karolina Skog (MP), Mattias Karlsson i Luleå (M), Lars Thomsson (C) och Ida Gabrielsson (V).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 40 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2018/19. Motionsyrkandena handlar bl.a. om tillämpningen av regelverket om offentlig upphandling, sociala kriterier, djurskydd, livsmedelsproduktion och innovations- och funktionsupphandling. Samtliga motionsyrkanden är i form av tillkännagivanden. Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Tillämpningen av LOU

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. en jämförande granskning av efterlevnaden av EU-direktiven om offentlig upphandling, en statlig strategi, statistik, skadestånd, korrekta beräkningar, nollanbud, vägledning för upphandling för kvalitativ verksamhet, avvikelserapportering, översyn av utbildningsbehov, regelförenklingar för upphandlingar under tröskelvärdena och översyn av direktupphandlingsgränsen. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete på EU-nivå, beredningsarbete inom Regeringskansliet och arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Motionerna

I motion 2018/19:848 av Betty Malmberg (M) yrkande 4 anför motionären att Sverige bör verka för att EU gör en jämförande granskning av genomförandet och efterlevnaden av de EU-direktiv som rör offentlig upphandling.

I motion 2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkas att en statlig strategi tas fram (yrkande 1), att Upphandlingsmyndighetens uppdrag ses över (yrkande 4), att statistiken säkerställs på upphandlingsområdet (yrkande 6), att det görs en översyn av hur man kan utarbeta skadestånd för otillåtna urvalskriterier (yrkande 7), att det görs en översyn av hur man kan säkerställa korrekta beräkningar som förutsättning för goda affärer (yrkande 8) och att det säkerställs att nollanbud inte används samt att eventuellt användande beivras (yrkande 9).

I motion 2018/19:1572 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkas att Upphandlingsmyndigheten ska få i uppdrag att se över förutsättningarna för att ta fram en vägledning för upphandling för kvalitativ verksamhet (yrkande 1) och att avvikelserapportering blir en del av kvalitetsarbetet vid offentlig upphandling (yrkande 2).

I motion 2018/19:2191 av Lars Mejern Larsson och Mikael Dahlqvist (båda S) yrkas att utbildningsbehovet ses över inom upphandlingsområdet och att lagstiftningen ses över så att upphandling inom den offentliga sektorn även kan stödja andra för den upphandlande myndigheten eller enheten viktiga mål genom ett strategiskt arbetssätt.

I motion 2018/19:2384 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkas att reglerna ska förenklas för upphandlingar under EU:s tröskelvärden till en miniminivå (yrkande 1) och att direktupphandlingsgränsen ska ses över (yrkande 2).

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat förslag om tillämpningen av lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU), senast i betänkande 2017/18:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med motiveringen att den nya lagstiftningen på upphandlingsområdet och Upphandlingsmyndighetens arbete med bl.a. den nationella upphandlingsstrategin har bidragit till att skapa bättre förutsättningar för myndigheter och upphandlande enheter att upphandla strategiskt. Upphandlingsmyndigheten ger också stöd, information och vägledning om innovationsupphandling, miljökrav och sociala krav. Vidare konstaterade utskottet att det också på EU-nivå pågår ett arbete med att ta fram en strategi för offentlig upphandling som fastställer övergripande ramar och definierar tydliga prioriteringar för att förbättra praxis inom upphandling och främja investeringar inom EU. Varje år följer också kommissionen upp genomförandet av direktiven om offentlig upphandling. Utskottet pekade även på att man inom regeringen arbetar med att ta fram lagstiftning om statistik, en nationell statistikdatabas och frågor om överprövning på upphandlingsområdet. Utskottet ansåg därför att det fanns skäl att invänta de kommande förslagen från regeringen.

Kompletterande information

Uppföljning av efterlevnaden av upphandlingsregelverken på EU-nivå

Kommissionen granskar årligen hur medlemsstaterna följer reglerna om offentlig upphandling. Det redovisas i de återkommande landrapporterna för respektive land.¹

Regeringens resultatredovisning av tillämpningen av LOU

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 2 s. 78) skriver regeringen att arbetet med att reformera den offentliga upphandlingen har fortsatt. Elva statliga myndigheter fick i sina regleringsbrev för 2017 i uppdrag att redovisa hur de har verkat för strategiska inköp. Av årsredovisningarna för myndigheterna framgår att de ser offentlig upphandling som en viktig del av sin verksamhet och att de med utgångspunkt i den nationella upphandlingsstrategin har vidtagit konkreta åtgärder för att upphandling ska bli ett strategiskt verktyg. Mot bakgrund av den kritik som riktats mot bestämmelserna om upphandlingar under EU:s tröskelvärden gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av dessa bestämmelser och föreslå ett enklare och mer flexibelt regelverk. Utredaren skulle också överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att minska antalet överprövningsmål. Utredaren har i sitt betänkande Möjligt, tillåtet och

¹ Landrapport Sverige 2019, SWD(2019) 1026 final.

tillgängligt (SOU 2018:44) föreslagit nya bestämmelser i upphandlingslagarna som syftar till att ge ramar för de upphandlande myndigheternas och enheternas handlingsutrymme samt nödvändigt skydd för leverantörerna. Utredaren föreslår även att det införs en avgift i överprövningsmål i förvaltningsrätterna och att förvaltningsdomstolarna i dessa mål ska kunna tvinga den förlorande parten att betala motpartens rättegångskostnader. Utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen skriver vidare i budgetpropositionen för 2019 att genom Upphandlingsmyndighetens stöd och vägledning har de upphandlande myndigheterna fått förutsättningar för ett mer effektivt och strategiskt inköpsförfarande. År 2017 uppgick antalet sidvisningar i myndighetens frågeportal till 133 108 stycken, vilket ska jämföras med 11 695 under perioden september–december 2016 (portalen öppnade den 1 september 2016). Samtidigt ökade antalet besvarade telefonsamtal i myndighetens frågeservice med 19 procent jämfört med föregående år. Under 2018 har Upphandlingsmyndigheten även fått i uppdrag att bygga upp en vägledningsfunktion för kommuner och landsting om statsstödsfrågor, hittills med inriktning mot bostadsförsörjning och bostadsmarknaden. Under 2017 genomförde Upphandlingsmyndigheten ett antal insatser för att informera om den nya upphandlingslagstiftningen.

Upphandlingsmyndighetens uppdrag

Upphandlingsmyndigheten har lämnat information om sin verksamhet och pågående och förestående arbete.

Upphandlingsmyndigheten har det samlade ansvaret för att utveckla, förvalta och stödja den upphandling som genomförs av upphandlande myndigheter och enheter. Myndigheten ska verka för en rättssäker, effektiv och socialt och miljömässigt hållbar upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling och främja innovativa lösningar inom upphandling. Myndigheten ska också ge vägledning i statsstödsfrågor till kommuner och landsting och ge upphandlingsstöd till upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer. Stödet ska inriktas på att

1. bidra till att upphandlingar hanteras strategiskt, genom metodutveckling eller på annat sätt
2. bidra till att upphandlingar planeras, genomförs, följs upp och utvärderas på ett ändamålsenligt sätt
3. verka för ökad miljöhänsyn och sociala hänsyn samt utveckla och förvalta kriterier för miljöhänsyn, inklusive energikrav, och sociala hänsyn inom upphandling
4. öka kompetensen om innovationsupphandling
5. bidra till att hela inköpsprocessen kan genomföras elektroniskt och delta i standardiseringen av densamma
6. underlätta för små och medelstora företag samt idéburna organisationer att delta i upphandling

7. utveckla och förvalta en nationell databas för annonsering av valfrihetssystem samt en kriteriedatabas för miljöanpassad upphandling.

Myndigheten har valt att särskilt prioritera tre segment som utgör stora områden för upphandling och som innehåller komplexa frågeställningar. De prioriterade segmenten är vård och omsorg, bygg och anläggning samt livsmedel och måltidstjänster.

Upphandlingsmyndigheten har, sedan den nationella upphandlingsstrategin lanserades, följt och utvärderat det förändringsarbete som pågår i offentlig sektor utifrån strategin. Inköps- och upphandlingsfunktionerna i Sverige har börjat strukturera sina inköpsverksamheter på ett strategiskt sätt, och styrdokument som behandlar inköpsfrågor finns i många fall. Detta arbete behöver dock enligt myndigheten fortsätta för att säkerställa att riktlinjerna genomförs med mål, rutiner och nya arbetssätt som resultat.

Som ett led i utvecklingsarbetet har Upphandlingsmyndigheten tagit fram ett stödpaket för de sju inriktningsmålen i upphandlingsstrategin. Vid årsskiftet 2018/19 genomfördes en uppföljande mätning med grund i den nollmätning som genomfördes under hösten 2016. Resultatet av denna undersökning analyseras för närvarande inom myndigheten.

I rapportserien *Trendens* har Upphandlingsmyndigheten redovisat utvecklingen på upphandlingsområdet med utgångspunkt i den nationella upphandlingsstrategin.

Statistik

Upphandlingsmyndigheten tillhandahåller statistik om offentlig upphandling och närliggande områden, om bl.a. statistik om företagens deltagande i upphandling utifrån exempelvis företagsstorlek och juridisk form. Upphandlingsmyndigheten har inom ramen för uppdraget att utveckla statistiken på upphandlingsområdet redan kompletterat statistiken i enlighet med förslagen som lämnades av utredningen för ett stärkt civilsamhälle Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13 s. 420). Upphandlingsmyndigheten redovisar därför sedan 2017 statistik om idéburna organisationers deltagande i upphandling som är tillgänglig via myndighetens webbsida. Arbetet med att förbättra förutsättningarna för insamling av uppgifter och redovisning av statistik på upphandlingsområdet pågår inom ramen för arbetet med promemorian *Statistik på upphandlingsområdet* (Ds 2017:48) som för närvarande bereds inom Finansdepartementet. Som en del av utredningen övervägdes om en nationell annonsdatabas borde införas, men det ansågs att den nuvarande decentraliserade lösningen med privatägda annonsdatabaser borde behållas. Regeringen har gett Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att, i samverkan med Konkurrensverket och ett antal upphandlande myndigheter och enheter, genomföra en förberedande studie om vilka uppgifter om inköpsvärden som är möjliga och lämpliga att samla in (Fi2018/01786/OU). Inom ramen för uppdraget ska Upphandlingsmyndigheten senast den 28 februari 2019 lämna förslag på hur insamlingen fortsättningsvis bör utformas.

Regeringen har aviserat att en proposition om statistik på upphandlingsområdet kommer att lämnas till riksdagen den 2 maj 2019.

Skadestånd m.m.

I budgetpropositionen för 2019 skriver regeringen att en väl fungerande offentlig upphandling bygger på att såväl leverantörer som medborgare har tilltro till att den är rättssäker. Ett sätt att mäta tilltron till en fungerande och rättssäker upphandlingsmarknad kan vara att utgå från antalet överprövade upphandlingar, även om detta inte ger en fullständig beskrivning. Det har enligt regeringen tidigare saknats en samlad bild av överprövade upphandlingar. Upphandlingsmyndigheten har på regeringens uppdrag kartlagt och analyserat överprövningsmål om upphandling (Fi2017/02676/OU), vilket har gett ett värdefullt underlag för det fortsatta arbetet med att stärka överprövningsprocesserna. Målet med Konkurrensverkets tillsynsarbete på området är att genom en aktiv, tydlig och transparent tillsyn bidra till effektiva och korrekta upphandlingar. För att öka regel efterlevnaden genomförde Konkurrensverket 2017 flera informationsinsatser på upphandlingsområdet, bl.a. genom besök hos kommuner och upphandlande myndigheter runt om i landet. Majoriteten av de tillsynsbeslut som Konkurrensverket fattade 2017 avsåg otillåtna direktupphandlingar.

Enligt uppgift från Upphandlingsmyndigheten gäller redan i dag att en upphandlande myndighet eller enhet som inte har följt tillämpliga bestämmelser i upphandlingslagstiftningen ska ersätta den skada som därigenom uppkommit för en leverantör. Oavsett om man med termen urvalskriterier menar krav som ställs på leverantören, krav som ställs på leveransen eller tilldelningskriterier i utvärderingen av anbudet kan därmed skadestånd komma i fråga.

Onormalt låga anbud

Upphandlingslagarna innehåller bestämmelser om onormalt låga anbud. Bestämmelserna, som bygger på EU:s upphandlingsdirektiv, skärptes när nya LOU och lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF) trädde i kraft den 1 januari 2017. Upphandlande myndigheter och enheter hade före denna reform endast en lagstadgad möjlighet att efter utredning förkasta onormalt låga anbud. Enligt uppgift från Upphandlingsmyndigheten gäller sedan januari 2017 i stället att upphandlande myndigheter och enheter som finner att ett anbud förefaller onormalt lågt ska begära att leverantören förklarar det låga priset eller kostnaden. Om en leverantör inte kan lämna en godtagbar förklaring ska anbudet förkastas. Förfarandet följer av EU-direktiven och är tillämpligt på upphandlingar över tröskelvärdet. En upphandlande myndighet eller enhet ska också förkasta anbudet om den finner att det onormalt låga anbudet inte stämmer överens med tillämpliga miljö-, sociala eller arbetsrättsliga skyldigheter. Enligt LUF ska

dessutom en upphandlande myndighet eller enhet som finner att ett anbud är onormalt lågt på grund av att leverantören fått ett statligt stöd, ge leverantören en möjlighet att inom skälig tid visa att stödet är förenligt med fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Om leverantören inte kan visa detta ska anbudet förkastas. Bedömningen ska göras i varje enskilt fall.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis påminna om regeringens tidigare beslutade mål för den offentliga upphandlingen. Enligt dessa mål ska den offentliga upphandlingen vara effektiv, rättssäker och ta till vara konkurrensen på marknaden. Vidare ska innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och social hänsyn beaktas. Utskottet delar regeringens uppfattning om att den offentliga upphandlingen på så sätt bidrar till en väl fungerande samhällsservice till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling, samtidigt som skattemedel används på bästa sätt.

Lagstiftningen på området och Upphandlingsmyndighetens arbete med bl.a. den nationella upphandlingsstrategin har enligt utskottet bidragit till att förutsättningarna har blivit bättre för myndigheter och upphandlande enheter att upphandla strategiskt. På EU-nivå görs en årlig uppföljning av hur medlemsstaterna har genomfört upphandlingsdirektiven, vilket också bidrar till att upphandlingarna blir rättssäkra och att konkurrensen på marknaden tillvaratas.

Inom Regeringskansliet pågår för närvarande arbete dels med att ta fram ett enklare och flexibla regelverk när det gäller upphandlingar under tröskelvärdet, dels med att överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att minska antalet överprövningsmål.

Upphandlingsmyndigheten har i uppdrag att utveckla statistiken på upphandlingsområdet och har redan kompletterat statistiken om idéburna organisationers deltagande i upphandling. Arbetet med att förbättra förutsättningarna för insamling av uppgifter och redovisning på statistikområdet pågår. En proposition på området väntas i maj 2019.

När det gäller möjligheten att kräva skadestånd för otillåtna urvalskriterier gäller redan enligt nuvarande lagstiftning att en myndighet eller enhet som inte följt tillämpliga bestämmelser i upphandlingslagstiftningen ska ersätta den skada som därigenom uppkommit för en leverantör.

Utskottet konstaterar att det redan enligt nuvarande upphandlingslagstiftning är möjligt att förkasta onormalt låga anbud.

Utskottet anser sammantaget att det för närvarande inte finns någon anledning att föreslå ytterligare åtgärder när det gäller tillämpningen av LOU och avstyrker motionsyrkandena.

Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. arbetsintegrerande sociala företag, idéburna välfärdsföretag, det civila samhällets samhällsekonomiska värde, vissa välfärdstjänster under tröskelvärde, ideella organisationer och utvärdering av reserverade kontrakt. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet och arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 1 (KD) och 2 (L).

Motionerna

I motion 2018/19:2027 av Azadeh Rojhan Gustafsson m.fl. (S) yrkande 4 anför motionärerna att det bör göras en översyn av möjligheterna för arbetsintegrerande sociala företag att på likvärdiga villkor delta i offentliga upphandlingar. Enligt motionärerna är det viktigt att försäkra sig om att LOU inte tolkas på ett sätt som är ogynnsamt för små kooperativa företag och att okunskap om socialt företagande inte blir ett hinder för deras möjligheter att delta i upphandlingar. Ett arbete med att formulera sociala kriterier bör enligt motionärerna övervägas.

I kommittémotion 2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 3 föreslår motionärerna att det görs en översyn av tillämpningen av LOU och övriga regelverk på upphandlingsområdet för att främja idéburna välfärdsföretags mervärde när man avgör tilldelningskriterier, urval och målvariabler. Det som på papperet ser ut som lika regler för alla i LOU och i lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) blir enligt motionärerna i praktiken diskriminerande för de idéburna verksamheterna. När det är skarpt läge i kommuner och landsting upphandlas fortfarande främst med lägsta pris som målvariabel. Motionärerna hävdar att många länder inom EU tillåter avsevärt större flexibilitet än vad svenska lagstiftare hittills tillämpat. Som exempel nämner motionärerna att vissa tidsbegränsade upphandlingar kan reserveras för idéburna verksamheter.

I kommittémotion 2018/19:2690 av Roland Utbult m.fl. (KD) anför motionärerna att upphandlingsstatistiken bör förbättras så att det civila samhällets del tydliggörs och att det utreds hur det civila samhällets samhällsekonomiska värde ska mätas (yrkande 4), att det genomförs en utvärdering av effekten av de nya reglerna för upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster under tröskelvärde och hur dessa har påverkat den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar (yrkande 5) och att regeringen, om den utredning som motionärerna föreslår ska tillsättas visar på små eller inga förbättringar för den idéburna sektorn, på

nytt ska överväga en ordning där upphandlingar av vissa välfärdstjänster under tröskelvärdet helt undantas från LOU och att regeringen kommer med förslag på hur detta kan genomföras (yrkande 6). Vidare yrkas att regeringen ska utvärdera förslaget att reservera upphandlingar av vissa tjänster i LOU och särskilt effekten av den föreslagna treårsregeln. Motionärerna anser att intentionerna med förslaget är goda men påpekar att det också finns remisskritik mot förslagens tänkbara effekter. Ett kontrakt får bara gälla under tre år och den aktör som fått ett kontrakt för en viss tjänst kan inte på nytt tilldelas ett kontrakt för en sådan tjänst. Det riskerar att minska kontinuiteten och försvåra för verksamhetens långsiktighet. Skulle det visa sig att regeln behöver ändras vill motionärerna att regeringen driver frågan i EU-sammanhang (yrkande 7).

I motion 2018/19:2822 av Jakob Forssmed (KD) yrkande 2 föreslår motionären att upphandlingsreglerna för ideella organisationer underlättas i syfte att stärka gemenskapen. Många av civilsamhällets aktörer vittnar enligt motionären om svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att tilldelas offentliga kontrakt eftersom det mervärde de idéburna organisationerna tillför i form av en tydlig idémässig grund och tradition kring sin verksamhet, som exempelvis gemenskap och sammanhang, inte beaktas i bedömningen. Motionären vill därför underlätta upphandlingsreglerna för idéburna organisationer. Vidare bör upphandlingslagstiftningen snarast förtydligas så att idéburet offentligt partnerskap (IOP) möjliggörs. Enligt motionären har IOP varit ett mycket positivt sätt att tillvarata ideella mervärden i välfärdsverksamheter i flera kommuner, men utvecklingen har tyvärr hämmats av ett osäkert rättsläge.

Tidigare behandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om sociala kriterier och sociala företag, senast i betänkande 2017/18:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med motiveringen att det redan enligt nuvarande lagstiftning är möjligt att ta sociala hänsyn vid offentliga upphandlingar. Med stöd av Upphandlingsmyndigheten skulle enligt utskottet förhoppningsvis fler företag och andra aktörer delta i upphandlingar. Myndigheten ger också riktat stöd inom hela vård- och omsorgsområdet både till upphandlande myndigheter och leverantörer, genom exempelvis frågeservice, vägledning och seminarier. Utskottet hänvisade också till att regeringen i budgetpropositionen för 2018 anfört att den noga kommer att följa Upphandlingsmyndighetens arbete i projektet Sysselsättning genom offentlig upphandling. Vidare noterade utskottet att det lämnats en lagrådsremiss den 18 januari 2018 med förslag till ändringar i LOU på detta område.

Kompletterande information

Regeringens resultatredovisning om arbets- och anställningsvillkor samt sociala tjänster

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 2 s. 79) skriver regeringen att för att säkerställa att statliga myndigheter aktivt verkar för goda arbets- och anställningsvillkor vid sina upphandlingar gavs samtliga statliga myndigheter vars upphandlingar överstiger gällande tröskelvärden i 2018 års regleringsbrev i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetat med att uppfylla de nya kraven i LOU på kollektivavtalsenliga villkor, som trädde i kraft den 1 juni 2017. Under 2017 byggde Upphandlingsmyndigheten upp en verksamhet med syfte att kunna ge stöd i fråga om de nya bestämmelserna, t.ex. en metod för riskanalyser (s.k. behövlighetsbedömningar). Vidare har man tagit fram stöd för att säkerställa goda arbetsrättsliga villkor för ett antal branscher och tjänster, exempelvis städtjänster. Upphandlingsmyndigheten har även arbetat med att stimulera upphandlande myndigheter och enheter att använda sig av sysselsättningskrav i sina upphandlingar. Målsättningen är att fler kvinnor och män som i dag har svårt att komma in på arbetsmarknaden, särskilt nyanlända, ska erbjudas en anställning eller praktikplats inom ramen för offentligt upphandlade kontrakt. Detta arbete inleddes hösten 2017 och fortsatte även under 2018. Efter förslag i propositionen Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden har riksdagen beslutat om ändringar i bl.a. LOU när det gäller upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster (s.k. välfärdstjänster) vars värde understiger EU:s tröskelvärden (prop. 2017/18:158, bet. 2017/18FiU43, rskr. 2017/18:356). Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2019. För sådana upphandlingar kommer endast ett fåtal regler i LOU att gälla, bl.a. regler om annonsering, information till leverantörerna, dokumentation samt rättsmedel. Ändringarna bedöms enligt regeringen kunna bidra till att fler idéburna aktörer kan konkurrera om offentliga kontrakt.

Översyn av möjligheterna för arbetsintegrerande sociala företag

Upphandlingsmyndighetens projekt Sysselsättning genom offentlig upphandling har som delmål att förbättra arbetsintegrerande sociala företags (ASF) möjligheter att delta i offentlig upphandling genom reserverad upphandling. Projektet tar fram stödmaterial och sprider kunskap om hur upphandlande myndigheter genom reserverad upphandling kan öka ASF:s deltagande i offentliga upphandlingar för att främja integrering av personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Detta delmål ska vara uppnått under 2019.

Främja idéburna välfärdsföretags mervärde vid tilldelningskriterium, urval och målvariabler

Inom ramen för Upphandlingsmyndighetens arbete med leverantörs mångfald fokuserar myndigheten särskilt på att underlätta för idéburna organisationer att delta i offentlig upphandling. För detta syfte har Upphandlingsmyndigheten etablerat ett läronätverk för myndigheter och aktörer inom den idéburna sektorn tillsammans med Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD), tidigare kallat Överenskommelsen. Syftet med nätverket är att öka kunskapen om idéburna organisationers hinder och utmaningar i offentlig upphandling och att öka kunskapen om upphandling bland idéburna organisationer. I nätverket deltar förutom Upphandlingsmyndigheten och NOD bl.a. Tillväxtverket, Konkurrensverket, Vinnova, SKL, MUCF, Frälsningsarmén, Famna, Forum, Coompanion, Unizon och Fryshuset.

Upphandlingsmyndigheten har inom ramen för uppdraget att utveckla statistiken på upphandlingsområdet redan kompletterat statistiken i enlighet med förslagen som lämnades av utredningen Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13 s. 420). Upphandlingsmyndigheten redovisar därför sedan 2017 statistik om idéburna organisationers deltagande i upphandlingar. Statistiken är tillgänglig via Upphandlingsmyndighetens webbplats.

Regeringen gav under hösten 2018 en särskild utredare i uppdrag att ta fram ett förslag på en tydlig definition av idéburna aktörer som kan användas för att identifiera och avgränsa dessa från andra aktörer i välfärdsverksamheter och andra närliggande offentligt finansierade eller subventionerade verksamheter. Syftet med en definition av idéburna aktörer är att främja ett ökat idéburet deltagande i välfärden genom att underlätta vid bl.a. bidragsgivning, lagstiftning, köp av verksamhet och samverkan. Utredaren ska därför också ta fram exempel och beskriva tänkbara tillämpningsområden inom välfärden och angränsande områden där en definition av idéburna aktörer skulle kunna användas. Uppdraget ska redovisas senast den 14 december 2019.

Reserverade upphandlingar för vissa tjänster

Reglerna trädde i kraft den 1 januari 2019 och det är enligt Upphandlingsmyndigheten för tidigt att säga något om effekterna av möjligheten till reserverade upphandlingar. De nya reglerna syftar till att underlätta för idéburna aktörer.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att en ny lagstiftning trädde i kraft den 1 januari 2019 som bl.a. handlar om ändringar i LOU när det gäller upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster (s.k. välfärdstjänster) vars värde understiger EU:s tröskelvärden. Reglerna är tänkta att underlätta för idéburna

aktörer. I likhet med regeringen bedömer utskottet att ändringarna kan bidra till att fler idéburna aktörer kan konkurrera om offentliga kontrakt.

Vidare pågår ett arbete inom Upphandlingsmyndigheten med att ta fram stödmaterial och sprida kunskap om hur upphandlande myndigheter genom reserverad upphandling kan öka arbetsintegrerande sociala företags möjligheter att delta i offentliga upphandlingar för att främja integrering av personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Myndigheten har etablerat ett läronätverk för myndigheter och aktörer inom den idéburna sektorn för att öka kunskapen om idéburna organisationers hinder och utmaningar i offentlig upphandling och för att öka kunskapen om upphandling bland idéburna organisationer. Myndigheten redovisar också sedan 2017 statistik om idéburna organisationers deltagande i upphandling. Utskottet välkomnar också att regeringen har gett en utredare i uppdrag att ta fram förslag på en tydlig definition av idéburna aktörer som kan användas för att identifiera och avgränsa dessa från andra aktörer i välfärdsverksamheter och andra närliggande offentligt finansierade eller subventionerade verksamheter. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Små och medelstora företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om små och medelstora företag. Utskottet hänvisar till pågående arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 3 (C).

Motionerna

I motion 2018/19:595 av Margareta Cederfelt (M) föreslås att regeringen ska överväga en mer företagsvänlig offentlig upphandling. Som skäl anför motionären att många små och medelstora företag anser att den offentliga upphandlingen är krånglig och tidskrävande, vilket leder till att dessa företag i många fall avstår från att delta. Enligt motionären är det också vanligt att de olika förfrågningarna omfattar en så stor mängd produkter eller stora kvantiteter att hindren för att delta i upphandlingar är än högre. Detta medför att svenska företags möjligheter att utvecklas försämras och att den offentliga sektorn går miste om nya lösningar som skulle kunna förbättra deras verksamheter. En konsekvens av detta är även att arbetsmarknaden blir lidande.

I motion 2018/19:778 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 2 föreslår motionären att möjligheten att uppmuntra till uppdelning av offentliga upphandlingar ses över så att fler mindre företag kan delta. Dessutom yrkas att informationen till företagen om hur offentliga upphandlingar fungerar ska förtydligas.

Yrkanden om små och medelstora företags möjligheter att delta i offentliga upphandlingar finns även i motion 2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkandena 3 och 5 samt i kommittémotion 2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkandena 14 och 15.

Tidigare behandling

Förslag om små och medelstora företag har behandlats flera gånger tidigare av utskottet, senast i betänkande 2017/18:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena och anförde att krav vid offentlig upphandling ska genomsyras av enkla, tydliga och likvärdiga villkor oavsett företagens storlek och företagsform. Offentliga upphandlingar skulle, om de fungerade som det var tänkt, ge en bra möjlighet för mindre företag att få kunder. Det kan gälla att få ett första viktigt uppdrag eller en möjlighet att expandera. En utmaning med offentlig upphandling var dock enligt utskottet att många mindre företag upplever att det är komplicerat att delta i upphandlingar. För varje tillkommande krav som ställs i upphandlingsvillkor kan man anta att svårigheten ökar för små företag. Sådana företag saknar i högre utsträckning kollektivavtal än större företag, vilket enligt utskottet medför att just kravet på kollektivavtal kraftigt kan försvåra för små företag att delta i offentliga upphandlingar. Enligt utskottet var det viktigt att kraven i upphandlingslagar och i upphandlingar inte exkluderar mindre företag.

Kompletterande information

Regeringens resultatredovisning om små och medelstora företag

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 2 s. 78) skriver regeringen att viktiga framgångsfaktorer för att fler leverantörer ska kunna delta i upphandlingar är fungerande tillsyn och ett brett upphandlingsstöd. År 2017 förde Upphandlingsmyndigheten dialoger med branschorganisationer om hur mindre företag kan samverka med varandra. Myndigheten genomförde också seminarier tillsammans med branschorganisationer, t.ex. med Svenskt Näringsliv om funktionskrav och med Teknikföretagen om innovation och it.

Vidare skriver regeringen att ett sätt att mäta konkurrensen på marknader för offentlig upphandling är att följa det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling, eftersom detta visar på aktörernas intresse av att delta i upphandlingar. Regeringen konstaterar att antalet anbud per upphandling har minskat de senaste åren. År 2016 låg det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling på 4,3. År 2017 hade den siffran sjunkit till 4,1.

Upphandlingsmyndighetens arbete med leverantörsmångfald

Upphandlingsmyndigheten verkar för ett relevant upphandlingsstöd inte bara till upphandlande myndigheter och enheter utan även till leverantörer. Stödet

ska särskilt underlätta för små och medelstora företag samt idéburna organisationer att delta i upphandlingar.

Sedan 2018 arbetar Upphandlingsmyndigheten i en prioriterad aktivitet med särskilt fokus på att ge bättre förutsättningar för en mångfald av leverantörer att delta i offentliga upphandlingar. Aktiviteten undersöker särskilt om små och medelstora företag och idéburna organisationer är i behov av särskilt stöd för att kunna delta. Aktiviteten vänder sig till både leverantörer och upphandlande myndigheter och utgår från de behov som leverantörerna själva uttrycker. Upphandlingsmyndigheten har bjudit in leverantörer att delta i nätverk, där deras utmaningar när det gäller att delta i upphandlingar diskuteras. Dessa utmaningar diskuteras med företrädare för upphandlande myndigheter och enheter för att skapa ett relevant stöd för båda sidor av den offentliga affären.

Enligt LOU ska upphandlande myndigheter ge en motivering i de fall de inte delar upp en upphandling i mindre delar. Att dela upp en upphandling i mindre delar skapar möjligheter för mindre leverantörer i närområdet att lämna anbud i upphandlingen.

År 2018 skrev Konkurrensverket en rapport om skyldigheten för upphandlande myndigheter att särskilt motivera om man inte avser att dela upp en upphandling.²

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning att krav vid offentlig upphandling ska genomsyras av enkla, tydliga och likvärdiga villkor oavsett företagens storlek och företagsform. Det arbete som Upphandlingsmyndigheten sedan 2018 driver som en prioriterad aktivitet med särskilt fokus på att ge bättre förutsättningar för en mångfald av leverantörer att delta i offentliga upphandlingar, bl.a. små och medelstora företag och idéburna organisationer, är därför enligt utskottet betydelsefullt. Utskottet konstaterar också att upphandlande myndigheter och enheter enligt upphandlingsregelverket ska motivera i de fall de inte delar upp en upphandling i mindre delar. Uppdelning av kontrakt skapar bättre möjligheter för mindre leverantörer att lämna anbud i upphandlingar. Mot bakgrund av det arbete som pågår inom området avstyrker utskottet motionsyrkandena.

² Rapport 2018:8 Dela upp eller motivera i upphandlingen.
<http://www.konkurrensverket.se/publikationer/dela-upp-eller-motivera-i-upphandlingen/>

Djurskydd och livsmedelsproduktion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om djurskydd och livsmedelsproduktion. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 4 (SD) och 5 (C).

Motionerna

I motion 2018/19:264 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4 föreslår motionären att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning om att allt kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som har slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler. Motionären anför att många svenskar äter kött från djur som halal- eller koscherslaktats utan att veta om det. Slaktmetoderna innebär kortfattat att djuren slaktas och avblodas utan bedövning, vilket enligt motionären innebär ett utdraget dödsförlopp med onödigt lidande.

Även i motion 2018/19:334 av Markus Wiechel och Richard Jomshof (båda SD) yrkande 1 anför motionärerna att kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som har slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler.

Yrkanden om att offentliga upphandlingar av djur och livsmedel ska göras i enlighet med svenska djurskyddsregler och livsmedelsproduktionsregler framförs i motion 2018/19:2400 av Sofia Nilsson och Eskil Erlandsson (båda C), kommittémotion 2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkandena 34 och 42 och motion 2018/19:2549 av Rickard Nordin (C).

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motionsyrkanden om krav på djurskydd och livsmedelsproduktion, senast i betänkande 2017/18:FIU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med motiveringen att det redan enligt gällande lagstiftning var möjligt att ställa krav på djurskydd och livsmedelsproduktion. Kraven måste dock vara förenliga med de grundläggande principerna inom EU-rätten. Upphandlingsmyndigheten arbetar med att stärka kompetensen hos upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer, dels inom ramen för den nationella upphandlingsstrategin, dels genom det uppdrag myndigheten fått inom livsmedelsområdet.

Kompletterande information

Enligt Upphandlingsmyndigheten är det möjligt för upphandlande myndigheter att ställa krav på bedövning vid slakt. Upphandlingsmyndigheten arbetar med att utveckla och förvalta hållbarhetskriterier som bl.a. innefattar

en mängd kriterier för djurskydd. Här finns t.ex. kriterier för bedövd slakt enligt gällande regler i Sverige och EU, för alla djurslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det redan enligt nuvarande lagstiftning är möjligt att ställa krav på djurskydd och livsmedelsproduktion. Kraven måste dock vara förenliga med de grundläggande principerna inom EU-rätten. Principerna handlar om likabehandling, icke-diskriminering, ömsesidigt erkännande, proportionalitet och öppenhet. Som Upphandlingsmyndigheten konstaterat är det redan i dag möjligt att vid upphandling ställa krav på bedövning vid slakt. Upphandlingsmyndigheten arbetar också med att utveckla hållbarhetskriterier som bl.a. innefattar en mängd kriterier för djurskydd. Mot bakgrund av ovanstående avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Miljökrav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om närproducerade varor, miljöbilsdefinition, barnverksamhet, klimatmål, Agenda 2030 och livscykelanalys. Utskottet hänvisar bl.a. till det beredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet och arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 6 (M), 7 (SD) och 8 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2018/19:981 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 6 anför motionärerna att offentliga köp bör styras mot närproducerade svenska varor. Enligt motionärerna är det eftersträvänsvärt att konsumenterna väljer närproducerade produkter med lång hållbarhet, eftersom det ger mindre påverkan på miljön. Att handla svenskt innebär förutom kortare transporter även bättre villkor för djuren och ett ökat stöd till svenska företagare. Det är också av vikt att konsumtionen bidrar till social hållbarhet. Det gäller i första hand rättvisa villkor för de som producerar varorna och att konsumtionen inte bidrar till barnarbete och miljöförstöring. Även här anser motionärerna att det så långt det är möjligt är bäst att välja svenskproducerat.

I motion 2018/19:2298 av Elisabeth Falkhaven och Lorentz Tovatt (båda MP) föreslås att det införs en ny miljöbilsdefinition i upphandlingsregleringen och att den ges samma lydelse som gäller för de bilar som i bonus – malus-systemet kvalificerar sig för en bonus vid inköp.

I kommittémotion 2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 10 föreslår motionärerna att en offentlig aktör som bedriver verksamhet för barn och gör en upphandling ska ha rätt att själv ange vilka

miljö- och hälsokrav som ska gälla om inte motparten kan bevisa att kraven är obefogade. En kommun ska enligt förslaget kunna driva exempelvis en förskola med giftfri profil även om kraven går utöver vad EU-domstolen finner vara proportionellt för syftet. Det blir enligt förslaget i stället verksamhetsutövare och brukare som avgör vad man är beredd att betala för att nå den önskade kvaliteten, dvs. avgör proportionaliteten. Förslaget möjliggör enligt motionärerna för offentliga aktörer att vara drivande i miljöutvecklingen.

I partimotion 2018/19:2733 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 6 efterfrågas en översyn och anpassning av LOU så att den bidrar till att de klimatmål som beslutats av Sveriges riksdag uppfylls.

I motion 2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP) yrkande 5 anförs att Upphandlingsmyndigheten ska få i uppdrag att förstärka kompetensen när det gäller upphandling av varor och tjänster inom byggsektorn för att leva upp till Agenda 2030.

I kommittémotion 2018/19:2895 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 5 föreslår motionärerna att Upphandlingsmyndigheten ska få i uppdrag att sprida kunskap om möjligheten att inkludera livscykelanalys som en faktor vid offentlig upphandling.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat frågor om miljökrav, senast i betänkande 2017/18:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena och anförde att Sverige ska ligga i framkant och vara ett föredöme när det gäller att ta hänsyn till miljön vid upphandlingar. Vidare konstaterade utskottet att redan nuvarande lagstiftning gör det möjligt att ställa krav på att livsmedel ska vara producerade enligt vissa kriterier som fastställs i den svenska lagstiftningen. Upphandlingsmyndigheten har på uppdrag av regeringen också tagit fram ett kravpaket som hjälper kommuner att i sina upphandlingar ställa krav för att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i förskolan.

Kompletterande information

Regeringens resultatredovisning om miljökrav

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 2 s. 79) skriver regeringen att Upphandlingsmyndigheten 2017 slutförde ett arbete med att följa upp hur hållbarhetskriterier används i offentlig upphandling. Totalt analyserades 582 upphandlingsdokument för 30 utvalda produktgrupper. Av de analyserade dokumenten innehöll 90 procent någon form av miljökrav, antingen Upphandlingsmyndighetens kriterier eller kriterier som tagits fram av den upphandlande myndigheten. Enligt Naturvårdsverkets årliga redovisning om miljöledning i staten redovisade 97 procent (176 stycken) av de myndigheter som genomförde upphandlingar 2017 att de hade ställt miljökrav vid någon av dem. År 2017 ställde myndigheterna miljökrav i

upphandlingar som motsvarade ca 74 procent av det totala upphandlingsvärdet. Det var en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2016. Upphandlingsmyndighetens verksamhet med att förvalta och utveckla upphandlingskriterier ses som central för att utveckla en miljömässigt hållbar offentlig upphandling. Antalet nedladdningar av kriteriedokument från databasen ökade 2017, vilket tyder på en ökad efterfrågan. De hållbarhetskriterier som avser upphandling av kött står för flest nedladdningar.

Allmänt om Upphandlingsmyndighetens arbete med hållbarhetskriterier

I Upphandlingsmyndighetens instruktion står det att myndigheten ska utveckla och förvalta kriterier för miljöhänsyn (inklusive energikrav) och sociala hänsyn samt utveckla och förvalta en databas för kriterierna. Myndigheten ska också verka för att Sverige kan uppnå målen i Agenda 2030 och de av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålen och generationsmål för miljöarbetet. Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek omfattar i dag ca 640 hållbarhetskriterier för 54 produktgrupper.³

Det löpande arbetet med hållbarhetskriterierna prioriteras utifrån samhällsnytta och balanseras med tillgängliga resurser. Myndigheten utgår från en prioriteringsmodell och en förvaltningsplan som säkerställer att arbetet granskas minst vart tredje år. Prioriteringsmodellen är ett verktyg för att bedöma inom vilka områden det gör mest nytta att ha miljö kriterier. Modellen tar hänsyn till ett antal faktorer, bl.a. hur stor miljö påverkan är, hur stora upphandlingsvolymerna är och hur stor möjligheten att påverka med miljökrav i upphandling är. För befintliga kriterieområden tar den även hänsyn till kriterieanvändningen.

Prioriteringsmodellen används även vid bedömning av behov av miljö kriterier inom nya produktområden. Att minska miljö- och hälsofarliga ämnen i de produkter som upphandlas är prioriterat. De framtagna hållbarhetskriterierna kopplas till de svenska miljö kvalitetsmålen. Efter Begränsad klimatpåverkan är Giftfri miljö det miljö mål som flest hållbarhetskriterier kopplar till, i dag ca 160 stycken kriterier.

Ny miljöbilsdefinition

I förordningen (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor fanns tidigare en miljöbilsdefinition. Definitionen upphörde att gälla den 1 juli 2018 då det som kallas bonus – minus infördes. Regeringen gav Transportstyrelsen i uppdrag att senast den 31 augusti 2018 ta fram förslag till en ny miljöbilsdefinition. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Avsaknaden av miljöbilsdefinition har enligt Upphandlingsmyndigheten gjort det besvärligt för de upphandlande enheterna och myndigheterna

³ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/>

eftersom man samtidigt har ändrat den körcykel som mäter utsläppen så att de bättre motsvarar de verkliga utsläppsvärdena. Detta gör att de fordon som före juli 2018 uppfyllde den gamla miljöbilsdefinitionen inte längre gör det. Upphandlingsmyndigheten håller på att ta fram frivilliga upphandlingskrav som kan användas till dess att en ny miljöbilsdefinition beslutas.

I ett pressmeddelande den 27 juni 2018 skrev Kammarkollegiet följande.

Den 1 juli, i och med att bonus – malus införs, försvinner den nuvarande miljöbilsdefinitionen. Transportstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram förslag till ny miljöbilsdefinition. I mellantiden fram tills detta är klart har Kammarkollegiet beslutat om en temporär lösning för det statliga ramavtalet för tjänstefordon och förmånsbilar.

Kammarkollegiets utgångspunkt är att tills vidare behålla den nuvarande miljöbilsdefinitionen för de fordon som berörs i ramavtalet, dvs. framhjulsdrivna personbilar/förmånsbilar. Den nya testcykeln WLTP, och även de korrelerade NEDC-värden som räknas fram, ger dock högre CO₂-värden än idag och därmed riskerar många fordonsmodeller som idag klassas som miljöbilar, och som statliga myndigheter avropar, att falla bort från ramavtalet. Kammarkollegiet behöver därför kompensera de i miljöbilsformeln framräknade högsta tillåtna värdena för CO₂ med ett antal procent för att behålla befintligt utbud av miljöbilar inom ramavtalet så intakt som möjligt.

Enligt branschen ligger den procentuella förändringen runt 10 % och det är även den nivå som Kammarkollegiet förordar. Den temporära lösningen innebär att det framräknade värdet för högsta tillåtna CO₂-utsläpp för framhjulsdrivna personbilar kompenseras med max 10 %. För fyrhjulsdrivna personbilar (inkl. hybridmodeller), liksom för minibussar och lätta lastbilar, kommer de i ramavtalet fastställda utsläppsgränserna tills vidare att kvarstå.

För avropsberättigade myndigheter som vill ställa mer långtgående krav på t.ex. lägre CO₂-utsläpp eller klimatbonusberättigad bil finns möjlighet att ställa sådana krav vid avrop från ramavtalet.

Kammarkollegiet vill understryka att detta är att se som en temporär lösning i avvaktan på att regeringen fastställer en ny miljöbilsdefinition. Transportstyrelsen kommer den 30 augusti att presentera ett förslag till en uppdatering av förordningen (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor.

Giftrfri barnverksamhet

Upphandlande myndigheter har enligt Upphandlingsmyndigheten stor möjlighet att ställa långtgående krav på vad som ska upphandlas. Krav i offentlig upphandling är ett marknadsbaserat instrument för att uppnå olika samhälleliga mål, som miljömål eller arbetsmarknadspolitiska mål. Upphandlingsmyndigheten anser att det redan i dag är möjligt att ställa krav för att upphandla produkter med lägre förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen till förskolor. De krav som ställs ska följa de EU-rättsliga principerna, bl.a. proportionalitetsprincipen, dvs. vara lämpliga och ändamålsenliga. Den upphandlande myndigheten avgör hur stor budget de vill avsätta till förskolor för att uppnå satta miljömål.

Kravpaketet för giftrfri förskola, som Upphandlingsmyndigheten tagit fram, omfattar kriterier för leksaker och hobbymaterial, köks- och

serveringsutrustning, möbler och textilier. Kravpaketet hjälper de upphandlande organisationerna att ställa relevanta kemikaliekrav på produkter till förskolan. Kriterierna fokuserar på de faser i produkternas livscyklar där den miljömässiga påverkan är som störst.

Under 2017 och 2018 genomförde Upphandlingsmyndigheten en seminarieturné om giftfri miljö och upphandling. Turnén genomfördes i samarbete med länsstyrelserna och Kemikalieinspektionen. Syftet med turnén var att lyfta upphandlingen som verktyg i åtgärdsarbetet för en giftfri miljö och underlätta för nätverksbyggande i länen.

Anpassning av LOU så att den bidrar till att nå de klimatmål riksdagen beslutat

Det är enligt Upphandlingsmyndigheten möjligt att ställa drivande miljökrav inom ramen för dagens lagstiftning om offentlig upphandling. Upphandlingsmyndigheten har i dag också i uppdrag att ta fram miljökrav och stöd för upphandlande myndigheter och enheter som vill upphandla produkter som har en bättre miljö- och klimatprestanda.

Närproducerat

Att kräva att en vara ska vara producerad i ett specifikt geografiskt område strider generellt emot de grundläggande principerna om icke-diskriminering och proportionalitet i lagen om offentlig upphandling. Upphandlande myndigheter har dock stor möjlighet att ställa krav, och upphandla och välja varor som uppfyller deras preferenser i fråga om produktprestanda, exempelvis när det gäller kvalitet, miljö, djurskydd och/eller sociala aspekter, så länge kravet har en tydlig koppling till det som ska upphandlas, det är tydligt vad kravet innebär för en normalt informerad leverantör (svensk som icke-svensk) och kravet är möjligt att följa upp. Sedan 2018 är det även obligatoriskt för upphandlande myndigheter att ställa krav på arbetsrättsliga villkor vid upphandling, om det finns risk för oskäliga arbetsvillkor. Detta gäller även importerade produkter.

Uppdrag till Upphandlingsmyndigheten – livscykelanalys

Upphandlingsmyndigheten har i uppdrag att ta fram miljökrav och stöd för upphandlande myndigheter och enheter. I arbetet med att ta fram hållbarhetskrav bedömer myndigheten om det är möjligt att inkludera kriterier för livscykelanalys. Kriterier för att ställa krav på livscykelanalys finns i dag bl.a. för möbler och i ett förslag till nya hållbarhetskrav för läkemedel.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att miljöhänsyn ska beaktas i regeringens mål för den offentliga upphandlingen. Upphandlingsmyndigheten har fått i uppdrag att

verka för att Sverige kan uppnå målen i Agenda 2030 och de av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålen och generationsmålen för miljöarbetet. Myndigheten ska bl.a. ta fram miljö kriterier och stöd för upphandlande myndigheter och enheter som vill upphandla produkter som har en bättre miljö- och klimatprestanda. Utskottet delar myndighetens bedömning att det bl.a. bidrar till att nå Sveriges klimatmål.

Vad gäller en ny definition av miljöbil konstaterar utskottet att frågan för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Utskottet delar Upphandlingsmyndighetens bedömning att det redan i dag är möjligt att ställa krav för att upphandla produkter med lägre förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen till förskolor. Kraven måste dock vara förenliga med de grundläggande principerna inom EU-rätten, nämligen likabehandling, icke-diskriminering, ömsesidigt erkännande, proportionalitet och öppenhet.

Att ställa krav på att en vara ska vara producerad i ett specifikt geografiskt område strider enligt utskottet mot de grundläggande principerna inom EU-rätten. Däremot är det möjligt att ställa krav, upphandla och välja varor som uppfyller preferenser i fråga om produktprestanda, exempelvis när det gäller kvalitet, miljö, djurskydd och/eller sociala aspekter, så länge kravet har en tydlig koppling till det som ska upphandlas, det är tydligt vad kravet innebär för en normalt informerad leverantör, svensk eller icke-svensk, och att kravet är möjligt att följa upp.

Upphandlingsmyndigheten bedömer att det, i det pågående arbetet med att ta fram hållbarhets kriterier, är möjligt att inkludera kriterier för livscykelanalys. Sådana kriterier finns redan i dag för bl.a. möbler.

Mot bakgrund av ovanstående avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Innovations- och funktionsupphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om innovations- och funktionsupphandling. Utskottet hänvisar bl.a. till det arbete som pågår inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 9 (M) och 10 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 24 anfördes att regeringen bör utveckla en nationell handlingsplan för innovationsvänlig upphandling i samråd med nyckelaktörer som myndigheter, landsting/regioner, kommuner och företag. Innovationsperspektivet behöver enligt motionärerna stärkas inom offentlig upphandling. Det skulle både främja utveckling och införande av innovativa lösningar, vilket i sin tur skapar tillväxt och arbetstillfällen i Sverige.

Liknande yrkanden finns i motion 2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkande 2 och i kommittémotion 2018/19:2913 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 13.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motionsyrkanden om innovations- och funktionsupphandling, senast i betänkande 2017/18:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena och konstaterade att Upphandlingsmyndigheten arbetar med att utveckla stöd för innovationsupphandling. Myndigheten håller bl.a. på att etablera beställargrupper där upphandlande aktörer kan utbyta och utveckla kunskap som är relevant för att genomföra innovationsupphandlingar. Vidare noterade utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2018 framhåller att den kommer att fortsätta att verka för att innovationsupphandlingar ska öka.

Kompletterande information

Regeringens resultatredovisning om innovations- och funktionsupphandling

Innovationsupphandling innebär att främja nya lösningar i samband med offentlig upphandling. I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 2 s. 79) skriver regeringen att Upphandlingsmyndighetens insatser för ökad innovationsupphandling under 2017 fokuserade på erfarenhetsutbyte genom workshoppar och seminarier i syfte att bredda synen på och öka kompetensen om innovationsupphandling. Myndigheten lämnade 2018 förslag till hur upphandling av innovationer baserade på spetstekniker och avancerade systemlösningar kan främjas.

Upphandlingsmyndighetens arbete med innovationsupphandlingar

Upphandlingsmyndigheten har i dag uppgiften att främja innovativa lösningar inom upphandling och ge stöd till upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer för att öka och utveckla kompetensen kring innovationsupphandling. Innovationsupphandling används som ett samlingsbegrepp och handlar om att en upphandlande myndighet eller enhet i sin upphandlingsprocess främjar innovation genom att efterfråga eller tillåta nya lösningar.

Upphandlingsmyndighetens stöd när det gäller innovationsupphandling handlar t.ex. om hur ett främjat användande av funktionskrav och tidig dialog med leverantörer kan öppna upp för nya lösningar. Myndigheten stöder även beställarnätverk, som innebär att fler offentliga organisationer tar ett större ansvar genom att samlas kring samma behovsutmaning i syfte att driva på marknaden att utveckla nya innovativa lösningar. Myndigheten tar fram olika typer av stödmaterial, genomför erfarenhetsutbyten via föreläsningar,

workshoppar och seminarier samt samverkar med och stöder innovationsupphandlingsprojekt. Flera exempel finns på myndighetens webbplats.

För närvarande arbetar Upphandlingsmyndigheten med att skapa ytterligare stödmaterial till beslutsfattare, då rätt resurser och kompetens anses vara en förutsättning för att lyckas anskaffa och effektivisera genomförandet av innovativa lösningar. Förståelse för hur nya affärsmodeller kan utvecklas och hur upphandlande myndigheter och enheter kan arbeta för att utveckla nya lösningar tillsammans med leverantörer blir då central.

Upphandlingsmyndigheten har ett omfattande samarbete med andra myndigheter och organisationer. För att tydligt koppla upphandling till innovation och visa på synergieffekter finns en överenskommelse och en handlingsplan med Vinnova. Upphandlingsmyndigheten har även ett nära samarbete med SKL då det gäller beställarnätverk och innovationsupphandling och följer det initiativ som SKL utarbetar tillsammans med Teknikföretagen om en bred arena för innovationsupphandling. Då det gäller beställarnätverk har myndigheten även ett samarbete med bl.a. Energimyndigheten och SKL.

I digitaliseringsstrategin tydliggörs regeringens mål att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter, och där framgår att offentlig upphandling om innovation är ett viktigt verktyg för att realisera målet.⁴

Regeringen har gett myndigheten i uppdrag att medverka till att sprida kunskap om beställarnätverk (N2016/07793/FÖF). Uppdraget innebär bl.a. att myndigheten ska främja användningen av innovationsupphandling genom att ge stöd till beställargrupper. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2019.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att Upphandlingsmyndigheten har i uppgift att främja innovativa lösningar inom offentlig upphandling och redan i dag ger stöd i fråga om innovationsupphandling. Myndigheten stöder även beställarnätverk och arbetar med att skapa ytterligare stödmaterial till beslutsfattare på området. Ett omfattande samarbete pågår också mellan myndigheten och bl.a. SKL, Vinnova och Energimyndigheten. Med anledning av att det redan pågår ett arbete om dessa frågor finner utskottet att det för närvarande inte finns något skäl för riksdagen att ta något initiativ när det gäller innovations- och funktionsupphandling. Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

⁴ För ett hållbart digitaliserat Sverige - en digitaliseringsstrategi. Näringsdepartementet. Dnr N2017/03643/D.

Skatteetiska krav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om skatteetiska krav. Utskottet hänvisar till att det redan i dag är möjligt att inom ramen för upphandlingsregelverket utesluta leverantörer som på ett eller annat sätt är oseriösa.

Jämför reservation 11 (V).

Motionen

Enligt kommittémotion 2018/19:237 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 9 bör regeringen driva på inom EU för regeländringar som gör det möjligt för kommunerna att ställa skatteetiska krav på anbudsgivare vid offentlig upphandling. Flera kommuner har velat ställa krav på att deras leverantörer inte ska ha någon koppling till företag som är baserade i s.k. skatteparadis. Dessvärre har Konkurrensverket enligt motionärerna hindrat Malmö och Kalmar att ställa sådana krav i sina upphandlingar med hänvisning till EU:s regelverk.

Tidigare information

Utskottet har tidigare behandlat frågor om skatteetiska krav vid offentlig upphandling, senast i betänkande 2013/14:FiU27. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet och anförde att det redan enligt den då gällande lagstiftningen var möjligt att diskvalificera leverantörer på vissa grunder. I de nya direktiven föreslogs bestämmelser som skulle bidra till att motverka osunda affärsbeteenden, bl.a. att det ska finnas regler om ändring av och avslutande av kontrakt. Reglerna bygger på rättspraxis från EU-domstolen.

Kompletterande information

Enligt uppgift från Konkurrensverket finns redan i dag möjlighet att inom ramen för upphandlingslagstiftningen utesluta anbudsgivare som på ett eller annat sätt är oseriösa. Reglerna om uteslutning ger uttryck för en ambition att förstärka den offentliga upphandlingens motståndskraft mot osund konkurrens. Upphandlande myndigheter är skyldiga att utesluta leverantörer som är dömda för vissa fall av organiserad brottslighet, bestickning, bedrägeri och penningtvätt, terroristbrott, finansiering av terrorism och människohandel. Det finns även en skyldighet att utesluta leverantörer som dömts för bestickning. En leverantör som inte har fullgjort sina skyldigheter när det gäller betalning av skatter eller socialförsäkringsavgifter ska uteslutas om överträdelsen har fastställts i en dom eller ett beslut som vunnit laga kraft. Det finns också ett antal situationer där den upphandlande myndigheten får, men

inte måste, utesluta en leverantör, t.ex. en som tidigare mer allvarligt brutit vid utförandet av ett offentligt kontrakt.

De krav som ställs i upphandlingar måste dock vara kopplade till det som upphandlas. Vid offentliga upphandlingar får det inte ställas direkt diskriminerande och olikbehandlande krav, t.ex. att kräva avsaknad av koppling till s.k. skatteparadis. Det måste vidare vara tydligt vad som avses med varje krav. Att ställa otydliga och långtgående krav på att inte ha koppling till skatteparadis är enligt Konkurrensverket inte förenligt med reglerna. Ett sådant krav brister i både transparens och proportionalitet och begränsar vissa leverantörers faktiska möjlighet att delta i upphandlingar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det redan i dag finns möjlighet att vid upphandlingar utesluta oseriösa anbudsgivare. De krav som ställs vid upphandlingar måste dock vara kopplade till det som upphandlas. Det får inte ställas direkt diskriminerande och olikbehandlande krav som t.ex. att kräva avsaknad av koppling till s.k. skatteparadis. Att ställa otydliga och långtgående krav på att inte ha koppling till skatteparadis är inte förenligt med upphandlingsreglerna. Ett sådant krav brister i både transparens och proportionalitet och begränsar leverantörers faktiska möjlighet att delta i upphandlingar. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Antal underleverantörer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om antal underleverantörer. Utskottet hänvisar till att det redan i dag finns lagstiftning om entreprenörsansvar för lönefordringar.

Jämför reservation 12 (V).

Motionen

I partimotion 2018/19:383 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6 anförs att det som huvudregel bör ställas krav på att maximalt två led av underentreprenörer får användas vid offentlig upphandling. Ett problem när det gäller offentlig upphandling anses vara de långa underentreprenörskedjor som ofta präglar projekt inom bygg- och anläggningsbranschen. Enligt fackförbundet Byggnads medför det stora problem när det gäller samordning och kontroll på arbetsplatserna. Ofta finns omfattande brister när det gäller arbetsmiljö och arbetsvillkor ju längre ned i underleverantörskedjorna man kommer. Svartjobb, skattefusk och låglönekonkurrens är vanligt förekommande (Byggnads 2016: Konkurrens på lika villkor). Genom att som huvudregel införa krav på att maximalt två led av underentreprenörer får användas vid

offentlig upphandling skulle möjligheterna till samordning och kontroll stärkas.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2014/15:FiU27. Utskottet påminde om att reglerna om offentlig upphandling finns för att garantera att konsumenternas och skattebetalarnas pengar används på det mest effektiva sättet, att den offentliga sektorns kostnader hålls nere och att kostnadsmedvetenheten främjas i staten och i kommunerna. Genom att tillämpa reglerna främjas konkurrens på lika villkor, och riskerna för korruption motverkas. Utskottet anförde att det är viktigt att arbetstagare tillförsäkras skäliga anställningsvillkor och att social dumpning på arbetsmarknaden förhindras. Ett arbete som utskottet såg positivt på var den s.k. vita-jobb-modellen. Utskottet välkomnade den nya utredning som regeringen tillsatt för att analysera och komma med förslag på hur krav på villkor enligt kollektivavtal skulle kunna föras in i de kommande upphandlingslagarna. Enligt utskottet fanns det skäl att invänta utredningens betänkande.

Kompletterande information

Det finns redan i dag lagstiftning om entreprenörsansvar för lönefordringar. Enligt Upphandlingsmyndigheten är det dock för tidigt att säga vilken effekt denna lagstiftning kommer att få på arbetstagarens rätt att få ut sin lön.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det redan i dag finns lagstiftning om entreprenörsansvar för lönefordringar och avstyrker motionsyrkandet.

Smakprovning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om smakprovning. Utskottet hänvisar bl.a. till det arbete som pågår inom Upphandlingsmyndigheten.

Motionen

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) anser i motion 2018/19:1580 att kunskap om smakprovning bör spridas som en del av offentlig upphandling. Undernäring framhålls som ett växande problem i Sverige bland äldre. År 2014 rapporterades att närmare 60 procent av de registrerade i

kvalitetsregistret Senior Alert löpte risk att drabbas av undernäring. Äldre behöver en individanpassad kost, energi- och proteinrik mat, i vissa fall kompletterad med mellanmål och kosttillskott med exempelvis energidrycker. Många människor drabbas av dysfagi, dvs. sväljsvårigheter, som påverkar måltidssituationen.

Kommuner och landsting har ansvar för maten i skolor, på äldreboenden och på sjukhus men motionären anser att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att upplysa om möjligheterna att behoven hos personer som fått dysfagi inkluderas vid upphandlingar och att det görs genom nationella riktlinjer.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat frågor om smakprovning, senast i betänkande 2016/17:FiU7. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med motiveringen att Upphandlingsmyndigheten nyligen hade inrättats och att Statskontoret hade fått i uppdrag att utvärdera i vilken utsträckning inrättandet av en fristående myndighet för det statliga upphandlingsstödet har skapat bättre förutsättningar för väl fungerande upphandlingar och bidragit till regeringens mål för offentlig upphandling. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det saknades skäl för riksdagen att ta några initiativ i frågan.

Kompletterande information

Enligt Upphandlingsmyndighetens erfarenhet förekommer det sedan lång tid tillbaka att slutanvändaren involveras både i det förberedande arbetet (bl.a. behovsanalysen) inför en upphandling och i genomförandet av upphandlingen. Det sker t.ex. genom provsmakning som en del i utvärderingen eller kontrollen av att ställda krav uppfylls.

Upphandlingsmyndigheten tillhandahåller redan i dag stöd kopplat till denna typ av frågeställning. Det handlar dels om hur man kan arbeta med behovsanalys och formulera sina krav och önskemål i funktionella termer, dels om frågor som är specifika för upphandling av livsmedel och måltidstjänster (se ovan om Upphandlingsmyndighetens prioriterade områden och regeringsuppdraget om kompetensutveckling inom upphandling av livsmedel och måltidstjänster). Upphandlingsmyndigheten och Livsmedelsverket har även tillsammans tagit fram en checklista om måltidskvalitet. Ett av kvalitetsområdena är att maten ska vara god. Vidare har Livsmedelsverket information om bra måltider i äldreomsorgen.

Upphandlingsmyndigheten har också i uppdrag att förstärka kompetensen på området upphandling av livsmedel och måltidstjänster (N2016/04785/JM). Uppdraget slutredovisades den 28 februari 2019.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Upphandlingsmyndigheten tillhandahåller stöd kopplat till det som yrkas i motionen. Dessutom har myndigheten fått i uppdrag att förstärka kompetensen när det gäller upphandling av livsmedel och måltidstjänster. Med anledning av det arbete som bedrivs inom området anser utskottet att det i dagsläget inte finns något skäl för riksdagen att ta några initiativ i frågan. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Reservationer

1. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer, punkt 2 (KD)

av Jakob Forssmed (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2690 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 4–7 och avslår motionerna

2018/19:2027 av Azadeh Rojhan Gustafsson m.fl. (S) yrkande 4,

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 3 och

2018/19:2822 av Jakob Forssmed (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

För Kristdemokraterna är en mångfald av aktörer i välfärdssektorn en självklarhet. Mångfalden ska utgöras av offentliga och privata aktörer samt civilsamhällets aktörer som tillsammans skapar en bred bas av idéer och valmöjligheter för brukare och elever. Sverige skiljer ut sig avsevärt gentemot övriga västvärlden när det gäller inslagen av icke-vinstdrivande aktörer inom vård och omsorg. En betydligt lägre andel av aktörerna i vårt land drivs av icke-vinstdrivande ideella aktörer än i nästan varje jämförbart land. Jag anser därför att det är viktigt att regelverket tar särskild hänsyn till dessa aktörer och att ändringar av regelverket underlättar för ideella aktörer att verka. Mot bakgrund av det anförda bör regeringen följa upp och granska konsekvenserna av proposition 2017/18:158 om ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden eftersom det är osäkert om förändringarna kommer att förbättra ideella aktörers möjligheter på marknaden. Regeringen bör också genomföra en utvärdering av förslaget om att upphandlingar av välfärdstjänster som understiger EU:s tröskelvärde ska undantas från ordinarie regler i LOU och enbart underställas ett fåtal regler. Utvärderingen bör gälla vad reglerna för förenklade upphandlingar av välfärdstjänster under tröskelvärdet har haft för effekt för den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar och de mervärden som de idéburnas medverkan i välfärden medför. Visar det sig att förändringarna inneburit små eller inga förbättringar för sektorn bör det enligt min mening övervägas om inte upphandlingar av välfärdstjänster under det tröskelvärde som anges i propositionen helt kan undantas från LOU:s regelverk. LOU ersätts då av generella

förvaltningsrättsliga principer, som principen om objektivitet och förbudet mot att gynna enskilda näringsidkare.

Regeringen har också föreslagit att det inom LOU-regelverkets bestämmelser ska vara möjligt att reservera upphandlingar till välfärdstjänster. Intentionerna med förslaget är goda men jag anser att det också finns problem med förslaget. Ett kontrakt får bara gälla under tre år och den aktör som har fått ett kontrakt för en viss tjänst ska inte på nytt kunna få ett kontrakt för en sådan tjänst tilldelad. Jag menar att det är viktigt att de föreslagna bestämmelserna utvärderas med fokus på vilka effekter de reserverade kontrakten har på den idéburna sektorn, särskilt effekterna av treårsregeln. Skulle det visa sig att regeln behöver ändras bör regeringen, enligt min mening, driva frågan i EU-sammanhang.

Kristdemokraterna anser att det är positivt att regeringen avser att följa SCB:s arbete med att förbättra statistiken om det civila samhället. Jag anser dock att två viktiga delar kring förbättrad statistik på området saknas. Dels bör den nationella upphandlingsstatistiken kompletteras med uppgifter om civilsamhällets deltagande i offentlig upphandling, dels bör det utredas hur civilsamhällets samhällsekonomiska värde kan mätas. Civilsamhällets ställning kan enligt utredningen Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13) stärkas om sektorns samhällsekonomiska värde kan kvantifieras på samma sätt som andra sektors värde.

2. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer, punkt 2 (L)

av Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 3 och avslår motionerna

2018/19:2027 av Azadeh Rojhan Gustafsson m.fl. (S) yrkande 4,

2018/19:2690 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 4–7 och

2018/19:2822 av Jakob Forssmed (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Valfriheten inom välfärden måste enligt min mening värnas och utvecklas. Medborgarna vill kunna välja bland flera olika utövare, oavsett om det handlar om hemtjänst, barnomsorg eller äldreomsorg. En eftersatt kategori är de ideella eller idéburna företagen som grundats och drivs av sociala

entreprenörer utan vinstsyfte. Ändringar i t.ex. upphandlingslagstiftningen skulle göra att kommuner och landsting i stället för att diskriminera dem skulle synliggöra dem så att medborgarna lättare kan välja. Det som på papperet ser ut som lika för alla i LOU och LOV blir i praktiken diskriminerande för de idéburna verksamheterna. När det är skarpt läge i kommuner och landsting upphandlar man fortfarande främst med lägsta pris som målvariabel. Den särart och de mervärden som vård och omsorg med idéburna förtecken kan bidra med får inget utrymme i dessa bedömningar. Många EU-länder tillåter avsevärt större flexibilitet än svenska lagstiftare hittills har tillämpat. Vissa tidsbegränsade upphandlingar skulle t.ex. kunna reserveras för idéburna verksamheter. Mot bakgrund av det anförda bör regeringen, enligt min mening, se över tillämpningen av upphandlingsregelverket för att främja idéburna välfärdsföretags mervärde i fråga om tilldelningskriterium, urval och målvariabler.

3. Små och medelstora företag, punkt 3 (C)

av Lars Thomsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkandena 14 och 15 samt avslår motionerna

2018/19:595 av Margareta Cederfelt (M),

2018/19:778 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 2 samt

2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

Centerpartiet befarar att införandet av arbetsrättsliga krav i den nya lagstiftningen på upphandlingsområdet som började gälla den 1 januari 2017 kommer medföra att ännu färre små företag än i dag kan delta i upphandlingar. Redan i dag är det alltför få mindre företag som är med och lägger anbud inom den offentliga upphandlingen. Kravställandet bör användas med omdöme och eftertanke för att inte riskera att allt färre företag deltar i offentliga upphandlingar i framtiden. En sådan konsekvens skulle i sin tur påverka både konkurrens och kvalitet inom det offentliga. Jag anser därför att effekterna för småföretagen av den nya lagstiftningen på detta område bör utvärderas.

4. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD) och Sven-Olof Sällström (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:334 av Markus Wiechel och Richard Jomshof (båda SD) yrkande 1
och
avslår motionerna
2018/19:264 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,
2018/19:2400 av Sofia Nilsson och Eskil Erlandsson (båda C),
2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkandena 34 och 42 samt
2018/19:2549 av Rickard Nordin (C).

Ställningstagande

Sverige är lyckligtvis ett föregångsland när det kommer till djurhållning och slakt. Vi anser dock att mycket mer kan göras för att säkerställa fullgod djurhållning både i Sverige och i övriga världen. I Sverige är det förbjudet att utföra ritualslacht utan föregående bedövning men många svenskar äter i dag kött från djur som halal- eller kosherlaktats utan att de själva vet om det eftersom köttet säljs som vanligt kött. Att kött som producerats på ett sätt som bryter mot svensk lag kan säljas i Sverige är enligt vår mening tvivelaktigt. Som en följd av nuvarande EU-regler är svenska politiker bakbundna från att fullt ut agera. Vi anser dock att Sverige ska inta en stark hållning gentemot EU och att regeringen ska säkerställa att det garanteras att all mat som upphandlas genom offentlig upphandling är producerad på ett sätt som inte strider mot den svenska djurskyddslagstiftningen. Sverige bör inom EU arbeta för generella förbud för denna typ av slakt inom hela unionen och under tiden söka undantag i EU för att Sverige ska kunna förbjuda import av kött som producerats på ett sätt som inte ryms inom svensk djurskyddslagstiftning. Vidare bör regeringen verka för att allt kött som slaktats utan bedövning ska märkas med en varningstext.

5. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (C)

av Lars Thomsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkandena 34 och 42 samt avslår motionerna

2018/19:264 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,

2018/19:334 av Markus Wiechel och Richard Jomshof (båda SD) yrkande 1,

2018/19:2400 av Sofia Nilsson och Eskil Erlandsson (båda C) och

2018/19:2549 av Rickard Nordin (C).

Ställningstagande

Sverige tillhör en liten skara länder i världen som har högst djurskydd. Vi ligger långt över hur det ser ut i övriga länder i EU. Vi ställer höga krav på våra lantbrukare. Vi har Europas friskaste djur och använder i särklass minst antibiotika till djur inom EU. Men när lagstiftare ställer krav på producenterna att hålla en hög nivå sett till kvalitet, djurvälstånd och dylikt måste det även avspeglas i upphandlingsledet. För att stärka de svenska producenternas möjligheter att leverera mat till det offentliga vill jag att kraven vid offentlig upphandling ska främja miljöhänsyn och djurskyddsregler motsvarande svensk nivå. Det handlar inte bara om att värna det svenska lantbruket utan också om att se till andra mervärden såsom arbetstillfällen som skapas, spårbarhet i livsmedelskedjan samt vetenskap om låg risk för utveckling av antibiotikaresistens eller fynd av andra ämnen. Frågan handlar både om djurskydd, folkhälsa och möjligheten att fortfarande kunna bota sjukdomar med antibiotika i framtiden.

Vid offentlig upphandling bör enligt min mening varor från lokala leverantörer och producenter främjas i högre utsträckning. Att använda lokala råvaror ger fler arbetstillfällen i bygden och skapar möjligheter för besök till den lokala gården för att öka förståelsen för och kunskapen om livsmedelsproduktionen. Främjandet kan ske exempelvis genom att ansvarig myndighet tillhandahåller information om upphandlingsförfarandet eller vilka krav som förenklar för producenter att tilldelas upphandlingskontrakt.

6. Miljökrav, punkt 5 (M)

av Elisabeth Svantesson (M), Edward Riedl (M), Jan Ericson (M) och Mattias Karlsson i Luleå (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2895 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 5 och avslår motionerna
2018/19:981 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6,
2018/19:2298 av Elisabeth Falkhaven och Lorentz Tovatt (båda MP),
2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 10,
2018/19:2733 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 6 och
2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

Offentlig upphandling är ett kraftfullt verktyg för förändring. Tack vare stora och långsiktiga inköp kan det offentliga, om rätt krav ställs, bidra med efterfrågan på klimatsmarta produkter och tjänster och styra konsumtionen i en mer hållbar riktning. Med den nya lagen om offentlig upphandling finns tydligare utrymme att ställa krav på miljöhänsyn. Bland annat finns möjlighet att värdera ett anbud utifrån en livscykelanalys. Det är enligt vår mening bra eftersom det offentliga bör sträva efter att i möjligaste mån agera klimatsmart. Samtidigt kräver upphandling ofta tid och resurser. Vi anser därför att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att särskilt sprida kunskap om möjligheten att inkludera livscykelanalys som en bedömningsfaktor vid värderingen av olika anbud och att informera om på vilket sätt detta kan ske i praktiken.

7. Miljökrav, punkt 5 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD) och Sven-Olof Sällström (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:981 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6 och avslår motionerna
2018/19:2298 av Elisabeth Falkhaven och Lorentz Tovatt (båda MP),
2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 10,
2018/19:2733 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 6,
2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP) yrkande 5 och
2018/19:2895 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna anser att det är eftersträvansvärt att konsumenter väljer närproducerade produkter som har lång hållbarhet, eftersom det ger mindre

påverkan på miljön. Svenska produkter är ofta kända för att vara av bra kvalitet och hålla länge samtidigt som produkterna orsakar mindre miljöpåverkan vid transport. Att handla svenskt innebär även bättre villkor för djuren och ökat stöd till svenska företagare. Det är också av vikt att vår konsumtion bidrar till social hållbarhet. Det gäller i första hand rättvisa villkor för de som producerar varorna och att vår konsumtion inte bidrar till barnarbete och miljöförstöring. Genom att upplysa konsumenter om fördelarna med att välja svenskproducerade varor och genom att vi via våra offentliga inköp är goda förebilder kan vi förbättra för svenska företag och öka svenska företags konkurrenskraft.

8. Miljökrav, punkt 5 (KD)

av Jakob Forssmed (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 10 och avslår motionerna

2018/19:981 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6,

2018/19:2298 av Elisabeth Falkhaven och Lorentz Tovatt (båda MP),

2018/19:2733 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 6,

2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP) yrkande 5 och

2018/19:2895 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Våra barn är extra känsliga för kemikalier och därför ska de politiska besluten enligt min mening ta hänsyn till detta och syfta till att skydda barn och unga. Redan i dag är det möjligt för en fristående huvudman att driva förskola eller skola med giftfri profil. Jag anser att detta även bör vara möjligt för en offentlig huvudman. Därför föreslår jag att en offentlig aktör som bedriver verksamhet för barn och som gör en upphandling ska ha rätt att själv ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla, om inte motparten kan bevisa att kraven är obefogade. Detta ska gälla allt från leksaker och nappflaskor till mat och dryck som i första hand konsumeras av barn i verksamheterna. En kommun ska enligt mitt förslag kunna driva exempelvis en förskola med giftfri profil även om de krav på giftfrihet som man ställer går utöver vad EU-domstolen finner vara proportionellt för syftet. Det är då verksamhetsutövare och brukare som avgör vad man är beredd att betala för att nå den önskade kvaliteten, dvs. avgör

proportionaliteten. Förslaget gör det möjligt för offentliga aktörer att vara drivande i miljöutvecklingen.

9. Innovations- och funktionsupphandling, punkt 6 (M)

av Elisabeth Svantesson (M), Edward Riedl (M), Jan Ericson (M) och Mattias Karlsson i Luleå (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 24 och
avslår motionerna
2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkande 2 och
2018/19:2913 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 13.

Ställningstagande

Ur ett innovationsperspektiv är det viktigt hur underlagen för offentliga upphandlingar ser ut. I underlagen kan upphandlaren antingen beskriva den produkt man vill köpa eller beskriva den funktion produkten ska uppfylla eller vilket problem den ska lösa, s.k. funktionsupphandling. Öppna underlag som fokuserar på funktion skapar enligt vår mening nya möjligheter att få kreativa lösningar och produkter. Vi anser att innovationsperspektivet behöver stärkas inom offentlig upphandling. Det skulle både främja utveckling och införa nya lösningar, innovationer, vilket i sin tur skapar tillväxt och arbetstillfällen i Sverige. I dag är dock innovationsupphandlingen inom exempelvis vården bristfällig. Innovationstävlingar är ett intressant verktyg som i många fall kan komplettera innovationsupphandlingar. I en innovationstävling belönas de som först eller effektivast kan lösa en definierad utmaning. Genom att rikta strålkastarljuset på en viss fråga eller möjlighet kan tävlingar påskynda utvecklingen mot ambitiösa mål.

10. Innovations- och funktionsupphandling, punkt 6 (KD)

av Jakob Forssmed (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2913 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 13 och
avslår motionerna
2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) yrkande 2 och
2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 24.

Ställningstagande

Sverige är ett av världens bästa länder på innovationer men tyvärr är vi inte fullt lika framgångsrika på att kommersialisera dessa. Kristdemokraterna vill stärka samverkan mellan universitet, forskningsinstitut och näringsliv och se nya gemensamma forskningsprogram som återspeglar näringslivets behov där staten deltar som betydande finansiär. Hela innovationssystemet omsätter stora offentliga medel och enligt min mening behövs en genomgång av aktörer på alla nivåer för att göra systemet lättillgängligt, begripligt och adekvat. Jag anser att det är nödvändigt med en översyn av innovationssystemet då stora offentliga medel läggs på alla nivåer. Statliga medel fördelas genom myndigheter som t.ex. Vinnova och Tillväxtverket, andra typer av stöd genom forskningsinstitut och företagsrådgivarorganisationer. Jag föreslår därför att regeringen tar fram en särskild strategi för innovationsupphandling för att svenska företag ska kunna få ut nya produkter på marknaden.

11. Skatteetiska krav, punkt 7 (V)

av Ida Gabrielsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:237 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 9.

Ställningstagande

De senaste åren har frågan om skatteflykt och offentlig upphandling debatterats en hel del. Detta är föga förvånande med tanke på att den offentliga sektorn handlar upp varor och tjänster för över 600 miljarder kronor per år. Flera svenska kommuner har velat ställa krav på att deras leverantörer inte ska få ha någon koppling till företag som är baserade i s.k. skatteparadis. Dessvärre har Konkurrensverket förhindrat Malmö och Kalmar att ställa sådana krav i sina upphandlingar med hänvisning till EU:s regelverk. Jag anser därför att regeringen bör driva på inom EU för regeländringar som gör det möjligt för

kommunerna att ställa skatteetiska krav på anbudsgivare vid offentlig upphandling.

12. Antal underleverantörer, punkt 8 (V)

av Ida Gabrielsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:383 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 6.

Ställningstagande

Vänsterpartiet anser att det ska råda ordning och reda vid offentlig upphandling. Arbetstagare som arbetar inom offentligt finansierade verksamheter som upphandlas ska garanteras sjysta löner och villkor. Skattemedel ska inte gå till företag som dumpar löner och arbetsvillkor.

Ett problem som inte har åtgärdats genom det nya regelverket för offentlig upphandling är de långa underentreprenörskedjor som ofta präglar offentligt upphandlade projekt inom bygg- och anläggningsbranschen. Huvudentreprenörer tar ofta in flera led av underentreprenörer vilket leder till långa kedjor av underleverantörer. Enligt bl.a. fackförbundet Byggnads innebär det stora problem när det gäller samordning och kontroll på arbetsplatserna. Ofta finns det omfattande brister när det gäller arbetsmiljö och arbetsvillkor ju längre ned i underentreprenörskedjorna man kommer. Svartjobb, skattefusk och låglönekonkurrens är vanligt förekommande (Byggnads 2016: Konkurrens på lika villkor). För att motverka förekomsten av detta vid offentlig upphandling anser jag att antalet led av underleverantörer som huvudregel bör begränsas till maximalt två. Därmed skulle enligt min mening möjligheterna till samordning och kontroll stärkas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:237 av Tony Haddou m.fl. (V):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör driva på inom EU för regeländringar som möjliggör för kommunerna att ställa skatteetiska krav på anbudsgivare vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:264 av Richard Jomshof (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning om att allt kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:334 av Markus Wiechel och Richard Jomshof (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:383 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det som huvudregel ska ställas krav på att maximalt två led av underentreprenörer får användas vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:595 av Margareta Cederfelt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en mer företagsvänlig offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:778 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att uppmontra till uppdelning av offentliga upphandlingar så att fler mindre företag kan delta och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga tydligare information till företagen om hur offentliga upphandlingar fungerar och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:848 av Betty Malmberg (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU gör en jämförande granskning av implementeringen och efterlevnaden av EU-direktiv som rör offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:981 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentliga inköp bör styras mot närproducerade svenska varor och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1571 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en statlig strategi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tidig dialog i innovations- och funktionsupphandling och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av konkurrens och tillväxt samt om att förenkla för företag att delta i upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av uppdrag för den nya upphandlingsmyndigheten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över sociala och miljömässiga krav och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur man kan säkerställa statistiken på upphandlingsområdet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur man kan säkerställa korrekta upphandlingar genom att utarbeta skadestånd för otillåtna urvalskriterier och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur man kan säkerställa korrekta beräkningar som förutsättning för goda affärer och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur man kan säkerställa att nollanbud inte används samt att det beivras och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1572 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nya upphandlingsmyndigheten bör se över förutsättningarna för att ta fram en vägledning för upphandling av innehåll för kvalitativ verksamhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avvikelserapportering och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1580 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sprida kunskap om smakprovning som en del av upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2027 av Azadeh Rojhan Gustafsson m.fl. (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över arbetsintegrerande sociala företags möjligheter att på likvärdiga villkor delta i offentliga upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2055 av Arman Teimouri m.fl. (L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn avseende tillämpningen av upphandlingslagen och regelverk för att främja idéburna välfärdsföretags mervärde vid tilldelningskriterium, urval och målvariabler och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2191 av Lars Mejern Larsson och Mikael Dahlgvist (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildning inom upphandling och en översyn av lagen om offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2298 av Elisabeth Falkhaven och Lorentz Tovatt (båda MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ny miljöbilsdefinition som är densamma som klimatbonusbil och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2384 av Niels Paarup-Petersen (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla reglerna för upphandlingar under EU:s tröskelvärden till en miniminivå för att vara i överensstämmelse med EU-lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att direktupphandlingsgränsen bör ses över och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2400 av Sofia Nilsson och Eskil Erlandsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten och dess myndigheter vid upphandling av livsmedel och vid entreprenader som omfattar livsmedel och mat ska ställa krav på att livsmedlen framställts med minst de krav som svensk lag och svenska myndigheter ställer på produktionen inom jordbruk och livsmedelsindustri i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C):

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska ohållbar antibiotikaanvändning vid upphandlingar och inköp till offentliga kök och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vid offentlig upphandling av livsmedel ställa krav på miljöhänsyn och minst svenska regler för djurskydd och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2549 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mat som serveras av det offentliga ska uppfylla samma krav som det offentliga ställer på svensk produktion och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2690 av Roland Utbult m.fl. (KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad statistik genom att tydliggöra det civila samhällets del i upphandlingsstatistiken och genom att utreda hur det civila samhällets samhällsekonomiska värde ska mätas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en utvärdering av effekten av de nya reglerna för upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster under tröskelvärdet och hur dessa har påverkat den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, ifall utvärderingen visar små eller inga förbättringar för den idéburna sektorn, på nytt bör överväga en ordning där upphandlingar av vissa välfärdstjänster under tröskelvärdet helt

undantas från LOU och komma med förslag på hur detta kan genomföras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utvärdera förslaget att reservera upphandlingar av vissa tjänster i LOU och särskilt effekten av den föreslagna treårsregeln och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2694 av Helena Lindahl m.fl. (C):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriterier vid offentlig upphandling ska genomsyras av likvärdiga, rättvisa och transparenta villkor för alla företag, oavsett storlek, och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra till regeringen att utvärdera effekterna av den nya upphandlingslagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en offentlig aktör som bedriver verksamhet för barn och gör en upphandling ska ha rätt att själv ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla såvida motparten inte kan bevisa att kraven är obefogade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2733 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn och anpassning av lagen om offentlig upphandling så att den bidrar till uppfyllelse av de klimatmål som har beslutats av Sveriges riksdag och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2738 av Annica Hjerling m.fl. (MP):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att förstärka kompetensen om upphandling av varor och tjänster inom byggsektorn för att leva upp till Agenda 2030 och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en nationell handlingsplan för innovationsvänlig upphandling i samråd med nyckelaktörer såsom myndigheter, landsting/regioner, kommuner och företag och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2822 av Jakob Forssmed (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i övrigt underlätta upphandlingsreglerna för ideella organisationer i syfte att stärka gemenskap och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2895 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att sprida kunskap om möjligheten att inkludera livscykelanalys som en faktor vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2913 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en särskild strategi för innovationsupphandling för att svenska företag ska kunna få ut nya produkter på marknaden och tillkännager detta för regeringen.